

Juteboda fattighus

Brodde Almer

Fattigvården i äldre tid var ofta brutal i behandlingen av människor. I naturhushållets samhälle kunde de hjälpbehövande få sitt upphåll genom s.k. rotegång. Detta innebar att de fick gå runt till någorlunda välbärgade hem i socknen och i mån av förmåga hjälpa till med sysslor. Den vanligaste formen av "vård" har dock varit bortackordering till lägstbjudande. Denna grymma form av samhällsvård, då hjon – både barn och äldre – sammanfördes till en auktionsdag har ofta beskrivits i litteraturen. Först 1918 förbjöd fattigvårdslagstiftningen auktioner med människor som handelsobjekt.

Kommunerna, som bildades 1862, inrättade fattighus för vård av människor som på grund av ekonomiska eller andra skäl ej kunde ta vård om sig. Förhållandena på fattighusen var i många fall eländiga på grund av usla hygieniska förhållanden och trångboddhet. Så sent som 1891 fastställde riksdagen att kommunerna hade full frihet att till lägsta möjliga kostnad fullgöra sin fattigvårdsplikt. Fattighusen placerades ofta utanför samhällena så att det blev ringa insyn. Fattighjonen skulle hållas "undanstopgade".

Juteboda fattighus

Anno 1865 fick en kommitté i Vånga i uppdrag att utarbeta ett förslag till "fattig- och arbetsinrättning" för fattighjonen. Resultatet blev ett fattighus i Juteboda som togs i bruk 1867. Det nämns inget om bättre vård av de fattiga, däremot framhölls livligt att man skulle kunna nedbringa kostnaderna för det allmänna. Några trodde att anstalten skulle bli självförsörjande! Kyrkoherde Bengt Andersson skrev: "Vånga församling har nyligen bekostat ett fattighus der de inlogerade hjonen godt behandlas". Resultatet blev dock ej så gott emedan socknen år 1877 åter var ifärd med att utackordera en del av de inneboende. Dessutom tillsattes föreståndaren för fattighuset efter lägstabudsprincipen. Föreståndare var under flera år förre korpralen och skolläraren P. Ström. Juteboda fortsatte dock att vara fattighus till 1893, då fastigheten omändrades till

småskola. 1962 byggdes ett bostadshus på samma grund som fattighuset och skolan tidigare hade legat.

Framlidna Nelly Karlsson berättade 91 år gammal att hon hade gått i småskolan i Juteboda. Skolan inrymdes då i en lång röd länga där det var skolsal i den ena ändan och socknens fattighus i den andra. Vissa ansåg det var nyttigt att barnen fick en inblick i hur det var att befinna sig på livets skuggsida. Nelly hade då och då tittat in i fattigstugan.

Denna bestod av ett enda stort rum med sängar utmed väggarna. Ett avlångt bord stod mitt på golvet och däromkring bastanta stolar. De grova sängarna var gjorda av en hemmasnickare och fyllda med lös halm. På golvet låg trasmattor nötta av träskor. Gubbar och gummor låg i samma rum och i varje säng fanns plats för två personer. En och annan gång sopades golvet med en riskvast. Främst till helgerna, åtminstone till julen, ville man ha rent. Då skurades golvet, muren kalkades och det kom nytt enris i spottlådan.

Kaffe kokades på "fyren" i köket och folk bar mat till de obesuttna i fattighuset. Grovt bröd med en smörklick och en bit salt fläsk var vanligaste kosthållet. Och så fick de då och då någon krona i understöd av kommunen. Det var inte råd till så mycket på den tiden.

Anmärkas bör att några stenkast från fattighuset fanns under 1600-talet ett glasbruk och 1/2 km ner i skogen bröts 1951-54 "silvergranit" för att klä bl.a. amerikanska ambassaden i Stockholm.

Fritidshus som vilar på samma grund som tidigare fattighus och småskola i Juteboda.

Källor:

Torsten Andersson m.fl.1970. *Bergtagen bygd. En rapsodisk skildring från Oppmanna-Vånga*. Sid. 140-145.

Götho [Gustav Nilsson]. *Vånga sockens fattigvård fordomsdags. Mörka bilder ur gångna tider*. Kristianstadsbladet 1932.

Götho [Gustav Nilsson]. *Replik i ålderdomsfråga: "Ska de fattige nu bada också, vi skattebetalare badar inte"*. Kristianstadsbladet, sannolikt 1964.

AO [Anna Olsson]. *Nittioåring i Vånga minns skolsalen och fattighuset [i Juteboda]*. Kristianstadsbladet (år okänt).

Intervjuer omkring 1980 med Klas Holm, Bengta Karlsson, Nils Persson angående Rosendala fattighus.